Position paper ‘Esthetisch bouwen’ vanuit bouwmateriaalkundig oogpunt
Naar aanleiding van het rondetafelgesprek in Den Haag.
Bijdrage door Dr. Josepha Kempl – Muurpathologie

Een karakteristiek element van het bebouwde deel van Nederland is metselwerk. Circa twee derde daarvan zijn opgetrokken in historische metselbouwwijze. Nederland staat hierom buiten zijn grenzen bekend.

Grote architecten uit de Nederlandse geschiedenis waren zich ervan bewust dat niet alleen bouwkunst en bouwkunde, maar ook de kennis van bouwmaterialen bijdragen aan de esthetische uitstraling van een gebouw. Hiervoor was kennis over de eigenschappen van bouwmaterialen, onderlinge samenhang, hun verwerking en hun gedrag door de tijd belangrijk.

De esthetische kwaliteit van de waarneming van de bebouwde omgeving kan daarom niet los worden beschouwd van de toegepaste bouwmaterialen. Belangrijke aspecten hiervan zijn onze zintuiglijke waarnemingen in onze buitenomgeving (stadsharten, openbare pleinen) of in de binnenruimtes van (openbare) gebouwen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Historische gevels of kademuren die met moderne bouwmaterialen schijnbaar mooi worden gemaakt, maar als gevolg daarvan zoveel vocht opslaan dat de muren door algen- en mosgroei groen zijn geworden en de rode baksteen daarachter uit het zicht verdwijnt.
- Bouwfysische, akoestische of thermische vraagstukken, of de mate van luchtvochtigheid in binnenruimtes, dragen bij aan een gezonde leefomgeving (verlaging van risico’s op allergieën, ons psychisch welzijn) en milieutechnische uitdagingen (energiebesparing).
- Een voorbeeld dat enkel is gericht op esthetische bouwfouten, is scheurvorming in moderne bouwmateriaalafwerkingen op historische bouwmassa’s, die binnen 24 uur na realisatie krimpscheuren vertonen.

Deze vraagstukken kunnen door deskundig materiaalgebruik worden verbeterd. Maar wij nemen ze voor lief. Wij accepteren technische achteruitgang door moderne en snelle materiaaltoepassingen met korte onderhoudsperiodes te gebruiken op gebouwen die soms al eeuwenlang probleemloos mee zijn gegaan.

De historische bouwmassa in Nederland is onderdeel van de moderne tijd. Niet alleen in bouw- of restauratieprojecten, maar ook tijdens transformaties raakt de moderne bouwwereld de historie. Des te belangrijker zijn kennis, kunde en het vakmanschap tijdens de uitvoering met betrekking tot bouwmaterialen, die schoonheid tot een publieke waarde maken.

Het wordt tijd dat technische en maatschappelijke opgaven niet meer alleen naast elkaar staan, maar met elkaar worden geïntegreerd.

Dit leidt ons tot de vraag hoe wij een architectuur van onze tijd kunnen ontwikkelen, waarin traditionele materiaalkennis, moderne technieken, hergebruik van bouwmaterialen, duurzaamheidsaspecten, vakmanschap en esthetische kwaliteit in onze leefomgeving bij elkaar komen.

De uitdagingen en taken die wij onder ogen moeten zien, raken aan de volgende knelpunten:

- Benutten wij de kennis die generaties vóór ons hebben opgebouwd?
- Welke leefomgeving willen wij nalaten?
- Wat zal iemand over 50 of 100 jaar herkennen als architectuur van onze tijd?
- Hoe behouden wij (historische) bouwmaterialen deskundig, met langere onderhoudsperiodes?
- Wat leren wij uit het verleden?
- Hoe integreren wij traditioneel en modern met elkaar?

De Nederlandse bouwgeschiedenis draagt veel inspiratie in zich, die wij kunnen gebruiken om onze eigen bouwperiode een langere levensduur en een beter levenskwaliteit mee te geven dan dat wij het op dit moment doen.